

بسم الله الرحمن الرحيم

خلاصه ای از مباحث مطرح شده در جلسات سواد موسیقی درس تربیت رسانه ای

دبیر: سرکار خانم لاهوتی فرد

کلام امیر

الإمام علي عليه السلام: «عَوِّذُكَ حُسْنَ الاسْتِمَاعِ، وَلَا تُصْغِ
إِلَى مَا لَا يَزِيدُ فِي صَلَاحِكَ اسْتِمَاعُهُ». (غرر المحكم: ٦٢٣٤)

امام علی (ع) می فرمایند: «کوش خود را به خوب شنیدن عادت
بد و به سخنانی که شنیدنشان بر اصلاح و پاکی توجیزی
نمی افزاید کوش فراموش».

رسانه محبداست!

قال جواد الاثم عليه السلام

مَنْ أَصْغَى إِلَى نَاطِقٍ فَقَدْ عَبَّدَهُ

فَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُؤَدِّي عَنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَدْ عَبَّدَ اللَّهَ

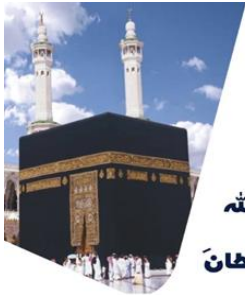
وَإِنْ كَانَ النَّاطِقُ يُؤَدِّي عَنْ الشَّيْطَانِ فَقَدْ عَبَّدَ الشَّيْطَانَ

هر کس به گوینده ای گوش فرادهد، او را پرستیده است.

پس اگر گوینده، از خدای متعال می گوید، او خدا را پرستیده است

و اگر گوینده، از هرف شیطان حرف می زند، به یقین، شیطان را پرستیده است.

تحف العقول، ص ۴۵۶

ابعاد پدیده موسیقی

هنر: با احساس و عواطف و روان انسان سر و کار دارد.

صنعت: زبان پول را می‌فهمد! و دارای گردش مالی است

رسانه: هر موسیقی پیامی دارد

برای فهم و تحلیل موسیقی باید همزمان به هر سه بُعد آن توجه داشت.

ابعاد اثرگذاری موسیقی

فرهنگی: آیین‌ها، دین، مناسک و ...

اجتماعی: حرکت‌های جمعی، هویت ملی و قومی و ...

سیاسی: موسیقی به اراده سیاست و سیاست متأثر از موسیقی

اقتصادی: محرک قوی برای موسیقی و نفع بزرگ موسیقی برای صنعت سرگرمی
برای تحلیل صحیح هر جریان موسیقایی باید به این چهار زمینه‌ی اثرگذاری توجه داشت.

نواشناسی

رده بندی هورن بوستل – زاکس

خودصداها (ایدیوفون) پوستصداها (ممبرانوفون) زه صداها (کوردوفون) هواصداها (آئروفون)

برقی صداها (الکتروفون)

انواع ترکیب‌بندی نواها

تک نوازی- دونوازی- چند نوازی

نواشناسی

سازها، نغمه‌ها و قطعات موسیقی معمولاً تعلق خودشان به جغرافیا را آشکار می‌کنند. موسیقی ملل، موسیقی نواحی و اقوام و ...

تصویر و حس در موسیقی
موسیقی تصویر می‌سازد. نمونه‌ای از این تصویرسازی: تصویر طبیعت و روستاتصویر شهر و انسانتصویر ماوراء و فراتر از آن

موسیقی حس می‌سازد: حس خشم _ حس محبت _ حس ترس _ حس وهم _ حس غم _ حس شادی

ضرباهنگ شناسی: به طور خلاصه دو نوع ضرباهنگ قابل شناسایی در هر موسیقی وجود دارد:

آداجیو (آرام) : کمتر از ۶۰ ضربه در دقیقه آلگرو (شتابان) : بین ۶۰ تا ۱۲۰ ضربه در دقیقه

هر چند که بین این دو نوع ضرباهنگ از نظر فنی سرعت‌های دیگری هم قابل تشخیص است. اما شناسایی همین دو سطح از ضرباهنگ به فهم آثار موسیقی کمک می‌کند.

نوازندگان موسیقی برای حفظ ضرباهنگ هر اثر از یک وسیله کمکی به نام مترونوم استفاده می کنند.

برای امتحان کردن نحوه کار مترونوم می توانید از این ابزار دیجیتالی گوگل کمک

بگیرید: <https://g.co/kgs/bgWLDW>

اثرشناسی موسیقی

در طبیعت، رزونانس یا تشدید در موقعیت های مختلفی رخ می دهد. هر سیستم مکانیکی تمایل دارد در برخی از فرکانس ها، با بیشترین دامنه ممکن نوسان کند. به این وضعیت، رزونانس (تشدید) و به این فرکانس ها، فرکانس رزونانس (فرکانس تشدید) گفته می شود. در حالت کلی، فرکانس تشدید همان فرکانس طبیعی سیستم است. رفتار سیستم در فرکانس رزونانس (یا نزدیک آن) به طرز عجیبی با رفتار سیستم در فرکانس های دیگر متفاوت است. با وقوع پدیده رزونانس، ارتعاش ضعیف در یک جسم، می تواند منجر به ارتعاش قوی در جسم دیگری شود. پدیده رزونانس، همیشه اتفاق بدی به حساب نمی آید. کودکی را در نظر بگیرید که سوار تاب است و کسی هم او را هل نمی دهد. کودک شروع به تاب دادن خودش به سمت عقب و جلو می کند. اگر این کار را با فرکانس درستی انجام دهد، پس از مدت کوتاهی، تاب با دامنه زیاد در حال جلو و عقب رفتن خواهد بود. به این نکته توجه کنید که نیرویی که کودک در این فرآیند مصرف می کند، کوچک است. ولی نتیجه این عمل، دامنه های بزرگی را تشکیل می دهد.

به عنوان مثالی دیگر از این پدیده، پیچ تنظیم رادیو را در نظر بگیرید. با چرخاندن پیچ تنظیم، در واقع در حال تغییر فرکانس طبیعی مدار الکتریکی رادیو هستیم. هنگامی که این فرکانس طبیعی با فرکانس ایستگاه رادیویی مورد نظر یکسان شود، جذب انرژی به مقدار بیشینه می رسد و فقط صدای همان ایستگاه رادیویی را خواهیم شنید.

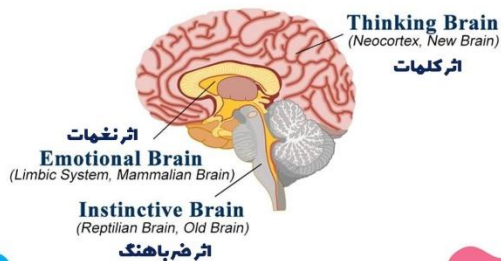
در سوی مقابل، رزونانس آثار مخرب بسیاری دارد. هنگامی که زلزله رخ می دهد، برخی ساختمان ها فرو می ریزند. در حالی که برخی دیگر از ساختمان ها پابرجا مانده اند. یکی از عوامل تعیین کننده در این فروپاشی، فرکانس رزونانس یا فرکانس طبیعی ساختمان است. اگر فرکانس ارتعاش زمین با فرکانس طبیعی ساختمان یکی شود، ساختمان بیشترین دامنه نوسان و شدیدترین خسارت را تجربه خواهد کرد. صدا به طور کلی و موسیقی به شکل خاص در قالب امواج صوتی تولید و منتشر می شود و برخورد آن با اجسام و بدن انسان می تواند منجر به آثار رزونانسی بشود.

اثرشناسی موسیقی

سه سطح اثرگذاری اثبات شده موسیقی بر مغز:

موسیقی و مغز

آثار لایه به لایه

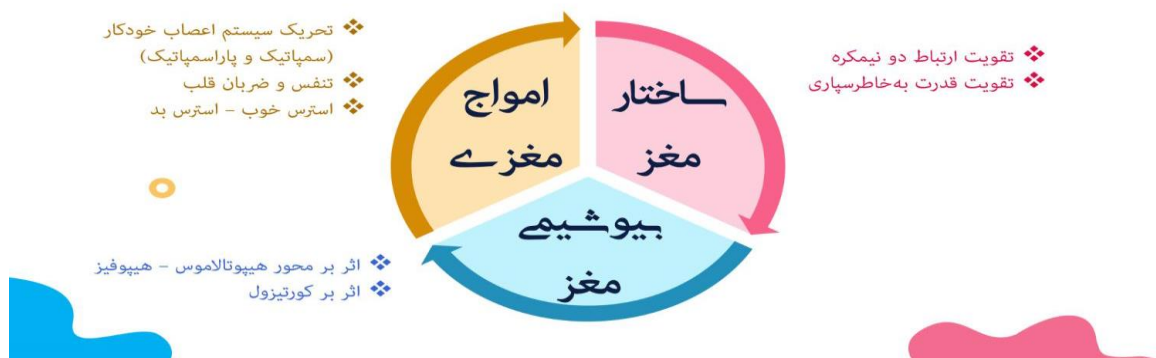

- اثر کلمات بر لایه منطقی مغز
- اثر نغمات بر لایه احساسی مغز
- اثر ضرباهنگ بر لایه حیاتی مغز

سه نوع اثرگذاری اثبات شده موسیقی بر مغز:

موسیقی و مغز

آثار بخشی

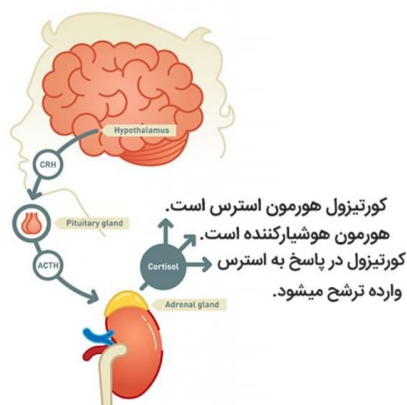
- اثر بر ساختار مغز
- اثر بر بیوشیمی مغز
- اثر بر امواج مغزی

اثرگذاری اثبات شده موسیقی بر مغز: تحریک هیپوتالاموس - هیپوفیز برای ترشح دوپامین و سرتونین توسط موسیقی های آرام (آداجیو)

اثرگذاری اثبات شده موسیقی بر مغز: تحریک غده فوق کلیوی برای ترشح کورتیزول توسط موسیقی های شتابان (آلگرو)

موسیقی و مغز

مراکز اثر پذیر در بدن

موسیقی تند: افزایش کورتیزول

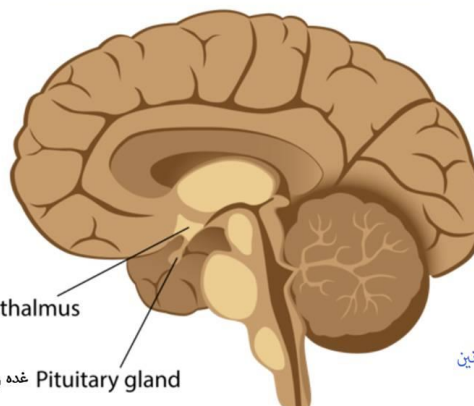
موسیقی و مغز

مراکز اثر پذیر در مغز

مرکز اعمال غریزی: احساس
گرسنگی، سیری، تشنگی، تنظیم
دمای بدن، تنظیم فشار خون،
رشد، تولید مثل، رفتارهای
هیجانی مثل خشم، ترس، اضطراب
و نیز عاطفه

Hypothalamus غده هیپوتالموس

Pituitary gland غده زیرمغزی (هیپوفیز)

موسیقی آرام: افزایش دوپامین و سرتونین

صنعت موسیقی

اقتصاد توجه: هرگاه خدمتی جذاب رایگان ارائه می شود، بدانید که کالا، آن خدمت نیست. بلکه کالا شما هستید. توجه شما و ذهن شما و قلب شما.

اقتصاد داده: هرگاه خدمتی جذاب تر به صورت اختصاصی شده و در شبکه ارتباطی شما با دیگران و اطرافیان بر بستر زیرساخت های گسترده و برای تعداد بالایی از کاربران به صورت رایگان ارائه می شود، بدانید که کالا آن خدمت نیست، بلکه پهنای باند مصرفی شما و اطلاعات شما کالا هستند.

گونه های موسیقی: موسیقی پاپ - موسیقی رپ - موسیقی بی کلام - موسیقی سنتی ایرانی - موسیقی کلاسیک

گونه موسیقی پاپ به طور عمده دو بخش مهم دارد:

موسیقی پاپ شاد: ضرباهنگ تند. اشعار سطح پایین و محرک عاشقانه

موسیقی پاپ غمگین: ضرباهنگ آرام. اشعار واسوخت عاشقانه

گونه موسیقی رپ فارسی :

چند جنبه مهم آن از لحاظ تربیتی: تخریب گوش موسیقایی مخاطب، تکرار فحاشی و کلمات خارج از ادب و نزاکت عمومی، القای هیجان پر خاشگری و خشونت، کارکردهای ضد اجتماعی گنگ های هنجارشکن

پنداشت از موسیقی رپ

بخشی از مقاله ی جامعه پژوهی فرهنگی | پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی | سال چهارم | شماره اول | بهار ۱۳۹۲ :

....موسیقی رپ یکی از انواع موسیقی است که طی دهه اخیر از ترجیحات موسیقایی جوانان شده است. سایتهای اینترنتی مختلف و گفتگو با طرفداران موسیقی رپ نشان میدهد که این نوع موسیقی ترانه سرایان، آهنگسازان، و حتی گزارشگران و وب سایتهای خاص خودش را دارد. البته مطالعات

کمی درباره این نوع موسیقی در ایران انجام شده است. بیشتر مطالعات مربوط به رپ در خارج از ایران تمایل جوانان به این سبک را بر اساس تبیین علّی بررسی کرده و نشان داده‌اند که بین آن و برخی انحرافات اجتماعی رابطه علّی وجود دارد. این مقاله به پنداشت طرفداران موسیقی رپ از این نوع موسیقی و آثار آن در جامعه می‌پردازد. پس از مرور چهارچوب‌های نظری و همچنین یافته‌های تحقیقات مخالف و مدافع رپ، با استفاده از رویکرد دیدارشناختی و تکنیک مصاحبه، این مقاله سعی خواهد کرد تا به پرسش‌های اساسی خود پاسخ دهد. نتایج حاکی از آن است که طرفداران موسیقی رپ آن را به عنوان یک رسانه برای بیان مسائل و آلامشان می‌دانند و معتقدند که حتی استفاده از کلمات رکیک در این سبک از موسیقی به دلیل فشاری است که خوانندگان رپ در زندگی متحمل شده‌اند.

همچنین گوش دادن به موسیقی رپ موجب تشویق و تقویت پذیرش موضع سیاسی، اجتماعی و انتقادی می‌شود...

درباره مداحی

- تیزگوشی در مواجهه با مداحی
- تشخیص ضرباهنگ، ملودی و حس مداحی

ردپای غنا در آیات و روایات معصومین علیهم السلام

عم، یا اعرابی ان فی الجنة لنهراً حافتاه ابرار من کل بیضاء، یتغنین
باصوات لم یسمع الخلائق بمثلها قط، فذلک افضل نعيم الجنة؛

آری! در بهشت نهري است که در دو طرف آن دختران سفید و نورانی
قرار گرفته اند و با صداهاي زیبای خود چنان آوازی می خوانند که
مخلوقات جهان هرگز مثل آن را نشنیده اند و آن از بهترین نعمت
های بهشتی است.

...لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ شَيْءٍ أَسْتَجِي
مِنْهُ قَالَ سَلْ قُلْتُ فِي الْجَنَّةِ غِنَاءٌ قَالَ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرًا يَأْمُرُ اللَّهُ رِيَّاحَهَا فَتَهْبُ
فَتَضْرِبُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ يَسْمَعْ الْخَلَائِقُ بِمِثْلِهَا حُسْنًا ثُمَّ قَالَ هَذَا عَوْضٌ
لِمَنْ تَرَكَ السَّمَاعَ فِي الدُّنْيَا مِنْ مَخَافَةِ اللَّهِ الْخَبَرِ

.. در بهشت درختی است که خداوند به باد امر می کند در آن بوزد و اصواتی
از آن بیرون می آید که خلائق مثل آن را نشنیده اند. این جزای کسی است که
در دنیا از ترس خداوند گوش دادن به موسیقی را ترک کرده.

۱۹- عَنْهُ عَنْ يَاسِرِ الْخَادِمِ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ ع قَالَ:
مَنْ نَزَّهَ نَفْسَهُ عَنِ الْغِنَاءِ فَإِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً يَأْمُرُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ الرِّيحَ أَنْ
تُحَرِّكَهَا فَيَسْمَعُ لَهَا صَوْتًا لَمْ يَسْمَعْ بِمِثْلِهِ وَ مَنْ لَمْ يَتَنَزَّهْ عَنْهُ لَمْ يَسْمَعْهُ.

هر کس نفس خود را از غنا و موسیقی پاک دارد، خداوند به باد دستور
می دهد درختی که در بهشت است به حرکت در آید و صدایی بشنود
که مانندش را هرگز نشنیده است. و کسی که نفسش را از غنا و
موسیقی باز ندارد، هرگز آن صدا را نشنود

وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِمَّا فُضِّلَ يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ وَآلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ﴿۱۰﴾

و به راستی داود را از جانب خویش مزیتی عطا کردیم
[و گفتیم] ای کوهها با او [در تسبیح خدا] همصدا شوید
و ای پرندگان [هماهنگی کنید] و آهن را برای او نرم گردانیدیم

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ

لغو: بیهوده
اعراض: روی برگرداندن

و چون سخن بیهوده ای شنوند، از آن روی برتابند و گویند:
اعمال ما از آن ما و اعمال شما از آن شما، شما را به سلامت، ما را سر
هم صحبتی جاهلان نیست.

—سوره لقمان | آیه ۷—

وَإِذَا ثَقُلَ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّى مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا
فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

اُذُن: گوش
وَقْرًا: سنگینی

وقتی آیه‌های ما برایشان خوانده شود، با تکبر رو برمی‌گردانند؛ انگار آیه‌هایمان را اصلا نشنیده‌اند؛ مانند کسانی که گوش‌هایشان سنگین است! پس به عذابی زجرآور مژده‌شان بده

—سوره لقمان | آیه ۶—

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ

لهو الحديث: بیهوده / غافل کننده
يضل: گمراه کردن

عده‌ای از مردم با تهیه و توزیع محصولات مخرب فرهنگی، مردم ساده‌لوح را از راه خدا به‌در می‌کنند و آیات و احکام الهی را به مسخره می‌گیرند. عذابی خفت‌بار نصیب چنین جماعتی می‌شود!

سوره مؤمنون | آیه ۳

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

مؤمنان قطعاً خوشبخت‌اند.
همانان که در نمازشان با حضور قلب‌اند و از کارهای بیهوده فراری‌اند.

غناي لغوی هر صوتِ ترجیعِ دار و ممدود و مطرّب، هر چه به شکل آواز باشد.

خواه کودکی باشد یا فردی که با خودش زمزمه می‌کند یا بیان مطلبی روی منبر.

روایاتی که به خواندن قرآن با صوت حسن و لحن و تغنی دارند، غنا به این معنا در آن‌ها استفاده شده است.

غناي عُرْفی آن که آوازه خوانی باشد و اخصّ از غناي لغوی است. مردم به آن بگویند آوازخواندن. مدّاحی و اذان و امثال آن از این دست نیست. اگر از مردم بپرسید، می‌گویند دارد مداحی می‌کند، اذان می‌گوید؛ نمی‌گویند آواز است.

بحث در فقه موسیقی، بر سرِ غناي دوم است. یعنی خوانندگی.

غنا الزاماً شامل این ها نیست:

۱- صوت نیکو باشد. ۲- انطباق با دستگاه موسیقی داشته باشد. ۳- اطراب و طرب انگیزی داشته باشد

۴- تناسب با مجالس لهو و فسق باشد. ۵- نظم موسیقایی داشته باشد. ۶- تقارن آواز با آلات

موسیقی وجود داشته باشد. ۷- با کلام باشد. ۸- شامل کلام باطل باشد.

پس: غناء عرفی، گاهی اطراب ایجاد نمی کند، و مناسب اطراب هم نیست، باطل و باکلام و در دستگاه هم نیست، ولی کماکان غنا است.

معنای طرب

الف) طرب به معنای فرح یا شدت فرح است.

ب) طرب به معنای حالت خفتی است که در انسان از فرح یا از حزن حاصل می شود. انسان وقتی خرسند و خوشحال می شود، یک حالت سبکی و خفتی در خود احساس می کند. عین همین خفت در حالت حزن هم هست. وقتی انسان از یک حادثه ای غمگین می شود، یک حالت خاصی، از قبیل بی-تابی و ناآرامی در خود احساس می کند؛ به این حالت خفت و ناآرامی طرب می گویند. در معنای اول، طرب، مخصوص فرح است، اما بنابر معنای دوم، مشترک بین فرح و حزن است.

ج) طرب، آن خفتی است که در روح حاصل می شود. البته نه هر خفتی، بلکه آن حالت اوج ناآرامی و بی قراری را طرب می گویند؛ خواه این بی قراری ناشی از فرح باشد یا ناشی از حزن.

شرط حرمت غناء:

۱- لهوی بودن (غافل کردن از امری مهم تر)

۲- اضلال از سبیل الله (اعتقادی یا عملی - از جهات مضمون و ریتم و احوال خواننده و شرایط)

حرمت ربطی ندارد به: طرب انگیز بودن - ریتم تند یا کند داشتن - قصد تفریح - شدت و ضعف لهو - انگیزه خواننده

مرجع تشخیص:

(۱) عرف متشرعین

(۲) تشخیص مکلف

۳) ملاک نهایی تشخیص مکلف

بحث «دیدگاه رهبر معظم انقلاب درباره موسیقی». <http://vasael.ir/fa/news/15475>

بحث «دیدگاه علمای بزرگ درباره موسیقی» <http://vasael.ir/fa/news/15527>

بحث «موسیقی حلال و حرام در بیان آیات و روایات». <http://vasael.ir/fa/news/15402>

دروس «بیست و هفتم و بیست و هشتم و بیست و نهم و سیام و سی و یکم» از جلد دوم «رساله‌ی آموزشی» احکام و مسائل شرعی مطابق با فتاوی حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای مدظله‌العالی

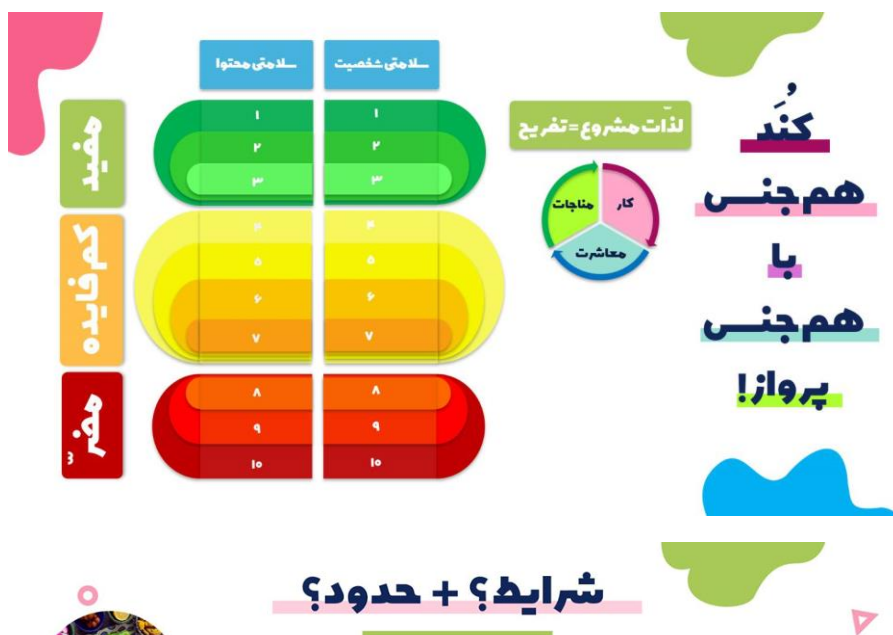
<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=27823>

نکته‌ها:

- لهو گناه کبیره است.
- موسیقی مرقص قطعاً لهوی است.
- باید به مضمون/آهنگ/احوال/شرایط دقت شود.
- در صورت شک مستقر بنا بر حلیت است.
- موسیقی لهوی حرام است، حتی در مرثیه یا قرآن.
- استثنایی در مجلس عروسی و غیر آن وجود ندارد.
- حضور در مجلس غنا حرام است. - استماعش حرام است.
- حتی شنیدن غنای مرد از همسر و برعکس هم حرمت دارد.
- تعلیم و تعلّم غنا حرام نیست. ایجادش حرام است.
- مزد غنای حرام، حرام است.
- خوانندگی زن در بین مردان بیگانه، لهوی و حرام است.
- ضبط شده یا فیلمش هم حرام است.

شرایط حلال بودن:

- مستلزم مفسده نباشد
- مقدمه گناه نباشد
- محتوای غیراخلاقی نداشته باشد (کتاب و رمان و خبر و ... هم)
- تشبه به کفار نباشد

توجه به تغییرات قبل از دیدن و بعد از دیدن
(ارزش افزوده)

با «بند» و «بار» مصرف کنیم

رشد و مهارت

سرگرمی

آسپ

رشد و
مهارت افزایی و
توجه به
ارزش افزوده

سرگرمی و لذت و
پایخ به
هیجانات و غرائز